Karl Polanyi je analizirajući laissez faire, i globalizaciju XIX stoljeća svoju analizu temeljio na transformaciji rada u radnu snagu, dakle robu, uporedo sa zemljom i novcem. Djelo Karla Polanyia je i danas klasično djelo koje nijedan „društvenjak“ nesmije zaobići. Iako je kritizirao Marxa i marksizam pitanjima radne snage, temeljene na klasičnoj političkoj ekonomiji, pridavao je veliki značaj. Jednako tako i danas pitanjima radne snage kao opozita kapitalu moramo pridavati najveće moguće značenje.

Kapitalizam je rad podredio kapitalu, a radna snaga je postala roba kao i svaka druga. Dok su npr. Ricardo, Malthus govorili o željeznom zakonu nadnica smatrajući da najamnina ne smije biti ispod proste reprodukcije radne snage, neliberalizam ide daleko dalje – cijena radne snage može biti ispod razine proste reprodukcije o čemu svjedočimo u Lijepoj našoj. Kada je cijena radne snage ispod razine proste reprodukcije poziva se država da putem socijalnih programa kompenzira razliku. Upravo se welfare state razgrađuje i usmjerava u tom pravcu. Pri tome valja reći da je to, na žalost, nužan odnos koji danas imamo na relaciji čimbenika rada i kapitala. Kapital odnos je taj koji determinira, opet na žalost, ukupni društveni sustav.

Produženje životnog vijeka dodatni je pritisak na smanjivanje najamnine. Globalizacija je učinila svoj dio posla tako da je putem multinacionalnih korporacija usmjerila investicije upravo na ona područja gdje je nezaposelnost velika, a cijena radne snage je ispod razine ljudskog dostojanstva.

Produženje radnog vijeka ponovno je u funkciji kapital odnosa jer produženje radnog vijeka povećava rezervnu armiju radne snage.

Objektivno kapital supstituira rad. Kapital je taj koji rad čini suvišnim. To je nužna posljedica tehničko-tehnološke revolucije koja se, iz dana u dan, ubrzava. Tako će to biti u nardnom razdoblju, bez obzira koliko sindikati osporavali tu činjenicu i tako uvjeravali radništvo da su čimbenik bez kojeg se nemože.

Međutim, rad je postao produktivniji pa je potrebno radno vrijeme za njegovu reprodukciju sve

kraće. Marksisti bi rekli smanje se potrebno radno vrijeme, plaćeni rad, a produžuje se vrijeme kada radna snaga ostvaruje višak vrijednosti koji prisvaja kapital kao svoj dohodak.

Odnos rada i kapitala je suprostavljen. Ipak, u uljuđenom društvu o kojem je pisao Keynes suprotnosti bi se morale, u interesu kapital odnosa, smanjivati kako bi kapital odnos opstao. Naime, u ovoj i ovakvoj relaciji kapital odnos će u vrlo kratko vrijeme, nakon više velikih gospodarskih kriza, ugroziti svoj opstanak što nije samo dramatiziranje učinaka što ih čini kapital odnos, već nužno stanje u kojem će se on naći. Dovoljno je napomenuti stanje ekološke ugroženosti Zemlje koju tako sustavno ignorira kapital odnos, usprkos povremenom dramatiziranju i pozivanju na svoju društvenu odgovornost.

Ukratko, činjenica je da se životni vijek produžava, ali je jednako tako činjenica da bi radni dan trebao biti kraći. Marx je svojevremeno govorio o tri osmice: osam sati rada, osam sati odmora, osam sati slobodnog vremena. Međutim, on je o tome govorio kada je radni dan djece trajao desetak sati, a odraslih daleko više. Od tada razvoj proizvodnih snaga je daleko odmakao i vjerojatno bi radni dan u manje razvijenim zemljama trebao iznositi oko šest sati, a u razvijenim zemljama i manje. Prema tome, valjalo bi produžiti aktivni radni vijek na sedamdesetak godina, ali istovremeno smanjiti radni dan za četvrtinu. Tako bi se povećala potražnja za radom jer bi za postojeću razinu gospodarske aktivnosti valjalo zaposliti četvrtinu radnika više. Samo da podsjetim, naša trenutna stopa nezaposlenosti je tek nešto niža od četvrtine aktivnog stanovništva.

Ovaj i ovakav pristup zahtjeva preispitivanje mirovinskog sustava. Umjesto dosadašnjeg sustava temeljenog na radu, valjalo bi uspostaviti sustav temeljen na socijalnim načelima. Pojednostavljeno rečeno samo oni građani koji nisu u stanju pokriti svoje troškove reprodukcije u vrijeme mirovanja imali bi pravo na socijalnu mirovinu koja bi za sve bila ista. Istovremeno bi se građani u vrijeme poslovne aktivnosti morali podržavati u njihovim naporima da štede za svoju treću životnu dob. Ovo nije priča za malu djecu. Takav model imamo u Australiji. Na nama je da ga proučimo i prilagodimo našim uvjetima. Tako bi pitanje oporezivanja imovine postalo bezpredmetno; smanjila bi se cijena rada zbog smanjenja potrebnih doprinosa na razinu socijane intergeneracijske solidarnosti. I na kraju, smanjenje radnog dana otvorio bi dodatne mogućnosti za provođenje koncepta cjeloživotnog obrazovanja što bi dodatno povećalo učinkovitost radne snage. I na kraju, najvažnije, smanjenjem radnog dana otvorile bi se mogućnosti da mladi, sada nezaposleni, postanu determinirajući čimbenik razvoja.